

Hər il 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günü ərəfəsində bütün dünyada gender bərabərliyi, qadın fəallığı, xanımlara bərabər imkanlar mühtinin yaradılması məsələləri gündəmə gəlir. Bu məsələlər dünyanın bütün sivil ölkələri kimi, Azərbaycan üçün də aktualdır. Azərbaycan tarixində qadın fəallığı heç vaxt təsadüfi proses olmayıb, cəmiyyətimizin modernləşmə instinktinin, milli özünüdərkini və sosial dinamizmin ayrılmaz hissəsi kimi nəzərə çarpıb. Bizdə qadın fəallığı kənardan gələn ideya deyil, onun kökləri milli maarifçilik hərəkətinə gedib çıxır.

Maarif və tərəqqinin daşıyıcısı

XIX əsrin sonlarına doğru Azərbaycan maarifçilərinin qadın haqları ilə bağlı aktuallaşdırdıqları məsələlər və bunun ön parlaq nəticələrindən biri olaraq Həsən bəy Zərdəbinin təşəbbüsü, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin himayə və dəstəyi ilə ilk qızlar məktəbinin açılması, sadəcə, xeyriyyəçilik deyildi. Bu, bir sivilizasiya qərarı idi və o göstərdi ki, Azərbaycan cəmiyyəti qadını yalnız ailə institutunun elementi kimi yox, maarifin və tərəqqinin daşıyıcısı kimi görmək istəyir.

Bu xətt daha sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə özünün siyasi zirvəsinə yüksəldi. Cümhuriyyət qurucularının qadınlara seçki hüququ vermələri bütün Şərqdə modern dövlət modelinin elan edilməsi idi. Belə bir qərarla Azərbaycan qadını siyasi subyekti statusu qazandı. Burada bir maraqlı faktı da vurğulamaq çox vacibdir: Azərbaycanda qadın fəallığı hər zaman qarşıdurma üzərində deyil, məhz dövlət quruculuğu zəminində formalaşmış.

Sovet dövründə qadınların əmək bazarına və elmə kütləvi inteqrasiyası baş verdi. Bu mərhələ daha çox inzibati təşviq modeli olub müstəqil təşəbbüslərin möhdudluğu fonunda formalaşsa da, həmin dövrdə qadınlarımızın peşəkar kimliyi gücləndi, Azərbaycan qadınının həkim, müəllim, mühəndis, əmək qəhrəmanı, həttə təyyarəçi, gəmi kapitanı obrazı formalaşdı.

Heydər Əliyev və Azərbaycanda qadın siyasəti

Keçmiş ittifaqda gender bərabərliyi rəsmi ideologiyanın bir hissəsi idi. Lakin ideologiya ilə real idarəetmə arasında həmişə fərqlər nəzərə çarpırdı. Bunu müsbət məqam kimi vurğulayaq ki, xüsusilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sovet Azərbaycanına rəhbərliyi dövründə bu fərq məhz xanımların xeyrinə dəyişməyə başladı. Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi həmin illərdə qadınların ictimai-siyasi və peşəkar fəallığı real olaraq daha da genişləndi. Bu dövr kadr siyasətində qadınlara inkişaf imkanlarının yaradılmasından daha çox sosial strukturun modernləşdirilməsi mərhələsi idi.

Ulu Öndərin diqqət və qayğısı sayəsində qadının əmək bazarında mövqeyi gücləndirildi. Məlumdur ki, Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə ölkədə sonayələmə, şəhərsalma və ali təhsilin genişləndirilməsi prioritet idi. Bu proseslər qızların ali məktəblərə qəbulunun artmasına, xüsusilə o dövər qədar xanımlar üçün uyğunsuz sahə kimi qəbul edilən texniki və mühəndis ixtisaslarına daxil olmasına, səhiyyə və elm sahəsində rəhbər vəzifələrə irəliləməsinə real imkanlar yaratdı. Bu mərhələdə qadın artıq təkcə "əmək resursu" deyil, peşəkar kadr kimi qəbul olunmağa başladı.

Sovet sistemi mərkəzləşmiş olsa da, respublika səviyyəsində kadr seçimi ciddi siyasi iradə tələb edirdi. Heydər Əliyevin dövründə qadınların partiya və icra strukturlarında irəli çəkilməsi, onlara yüksək etimad göstərilməsi müşahidə olunurdu. Burada əsas məqam isə simvolik deyil, funksional iştirak idi. Qadın rəhbərlər sosial sahələrdə - təhsil, səhiyyə, mədəniyyətə qərarvermə mexanizmlərinin tərkib hissəsinə çevrilməşdi və bu, qadın fəallığının inzibati müstəvidə sabitləşməsi demək idi.

Təhsil strategiyası və qadın kapitalı məsələsi də bu dövr üçün aktual istiqamətlərdən idi. 1969-1982-ci illər ümumilikdə Azərbaycanın intellektual potensialının yüksəlişi dövrü kimi xarakterizə olunur. Minlərlə azərbaycanlı gənc Ulu Öndərin təşəbbüsü və dəstəyi ilə keçmiş SSRİ-nin aparıcı ali məktəblərinə respublikamızda tələb olunan nadir ixtisaslar üzrə təhsil almağa göndərilirdilər və bu proqramlardan

Qadın fəallığı - cəmiyyətin modernləşmə kodu

qızlar da geniş yararlanırdılar. Nəticədə Azərbaycanda yeni qadın elitəsi formalaşmış, çoxsaylı gənc qadın alimlərin, həkimlərin, mühəndislərin, mədəniyyət xadimlərinin yetişərək cəmiyyətdə nüfuz qazanmasını ehtiva edən bu proses uzunmüddətli sosial investisiyaya çevrilirdi.

Heydər Əliyevin idarəçilik fəlsəfəsində sosial balans hər zaman xüsusi yer tuturdu. Bu fəlsəfədə qadınların ictimai həyatda fəallığı sosial sabitliyin dayaqlarından biri kimi qəbul edilirdi. Çünki qadının iqtisadi müstəqilliyi ailə institutunu gücləndirir, peşəkar qadın təbəqəsi orta sinfi genişləndirir, sosial sektorun keyfiyyətini artırır. Ümummilli Lider üçün bu yanaşma ideoloji şüar deyil, idarəetmə mexanizmi idi.

Nəticədə sovet sistemi qadınlara formal hüquqlar versə də, yerli rəhbərliyin siyasi iradəsi, məsələlərə strateji baxışı həmin hüquqların real institutlara çevrilməsinə şərait yaratdı. Məhz Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda qadın fəallığı ideoloji şüardan praktik mexanizmə keçdi, cəmiyyətimizdə peşəkar qadın təbəqəsi formalaşdı və qadın fəallığı məsələlərinə aydın münasibət yarandı, idarəetmədə institusional iştirak sabitləşdi. Bu mərhələ həmçinin müstəqillik dövründə qadınların dövlət quruculuğunda aktiv rol alması üçün sosial baza yaratdı.

Vətəndaş cəmiyyəti mərhələsi

Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə isə qadın fəallığı yeni mərhələyə - vətəndaş cəmiyyəti mərhələsinə transformasiya olundu. Qeyri-hökumət təşkilatları, sosial təşəbbüslər, sahibkarlıq layihələri, beynəlxalq platformalarda təmsilçilik - bütün bunlar qadın fəallığını hüquqi mərhələ çərçivəsindən çıxararaq inkişaf mərhələsinə transfer etdi. Bu da təsadüfi proses olmayıb müstəqil Azərbaycan dövlətinin artıq öz siyasi arxitekturasını qurmasından irəli gəlirdi. Həmin mərhələdə qadın fəallığı sosial siyasət elementi çərçivəsindən çıxaraq dövlət strategiyasının vacib tərkib hissəsinə çevrildi. Belə bir strateji transformasiyanın çox mühüm mərhələsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham

Əliyevin ölkəmizə rəhbərliyi dövrünə təsadüf edir.

Azərbaycan Prezidentinin siyasi iradəsi, bu sahəyə xüsusi diqqət sayəsində ölkəmizdə gender siyasəti hüquqi və institusional mexanizmlərlə möhkəmləndirildi. Gender bərabərliyi ilə bağlı qanunvericilik təkmilləşdirildi, məişət zorakılığına qarşı hüquqi mexanizmlərin tətbiqi gücləndirildi, eləcə də maarifləndirmə işləri geniş miqyas aldı. Dövlət proqramları, müvafiq dövlət institutlarının fəaliyyəti çərçivəsində qadın və uşaq siyasəti sistemləşdirildi. Bu mərhələdə qadın məsələsi dövlət siyasətinin davamlı istiqamətinə çevrildi. İdarəetmədə, o cümlədən parlamentdə, icra hakimiyyəti strukturlarında, məhkəmə sistemində zərif təbəqənin təmsilçiliyi artırdı və bu, kvota siyasəti ilə deyil, idarəetmənin modernləşdirilməsi xətti ilə baş verdi. Artıq Azərbaycan qadını yalnız sosial sahələrdə deyil, iqtisadiyyat, diplomatiya və strateji planlama sahələrində də fəaldır. Bu isə keyfiyyət mərhələsi, yəni sadəcə, iştirakdan real təsərə keçiddir.

Qadın fəallığının Mehriban xanım Əliyeva nümunəsi

Milli dövlətçilik tariximizdə qadın fəallığı ənənələrinin yeni və ən əhəmiyyətli mərhələsi məhz Mehriban xanım Əliyevanın adı ilə başlanır. Mehriban xanımın hələ ötən əsrin 90-cı illərinin ortalarından başlayan Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun rəhbəri, Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti, sonrakı mərhələdə Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, nəhayət, 2017-ci ildən ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti kimi çoxşaxəli fəaliyyəti, beynəlxalq aləmdə qazandığı böyük nüfuz qadınların ictimai-siyasi, mədəni və sosial sahədə daha fəal, nüfuzlu və rol modeli kimi görünməsinə əhəmiyyətli təsir göstərdi.

Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu qısa müddətdə humanitar siyasətin vacib platformasına çevrildi. Onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə qurumun həm Azərbaycanda, həm də dünyada həyata keçirdiyi təhsil, səhiyyə, mədəni irsin qorunması, sosial müdafiə layihələri və s. qadın liderliyinin idarəetmədə

necə işlədiyini göstərən praktik nümunələrdir. Bu model empatiya və sosial həssaslıq, sistemli təşkilatlanma, uzunmüddətli strateji baxış kimi üç mühüm xüsusiyyəti özündə birləşdirir. Beləliklə, qadın fəallığı emosional təşəbbüsdən çıxaraq strukturlaşdırılmış sosial siyasətə çevrilir. Bu da bir reallıqdır ki, istənilən cəmiyyətdə qadın fəallığının inkişafı yalnız qanunlarla ölçülür, o həm də ictimai şüurda formalaşan obrazla bağlıdır. Mehriban xanım Əliyeva öz fəaliyyəti ilə Azərbaycan qadını üçün yeni model, yeni ictimai obraz formalaşdırdı. Milli dəyərlərə bağlılıq, müasirlik və global ünsiyyət bacarığı, intellektual və mədəni kapital, sosial məsuliyyət bu obrazın xarakterik xüsusiyyətləridir. Belə bir model ənənə ilə modernliyin sintezi kimi qadın fəallığının radikal dəyişiklik kimi deyil, tarixi davamlılıq kimi ictimai şüura aşılayır.

Etibarlı yol yoldaşı

Mənəvi-insani dəyərlərə sədaqət, xalqın arzu və amallarının həyata keçirilməsinə diqqət Prezident İlham Əliyevin işiqı qayəsədir. Azərbaycan Prezidentinin qarşıya qoyduğu, reallaşdırdığı ali məqsədlər yüksək ideallardır. Dövlətimizin başçısı bu məqsədlərə doğru aparan haqq yolunda ona görə bu qədər uğurludur ki, ən çətin məqamın hər addımında xalqın dəstəyindən güc alır. Bu qətiyyətli, möhtəşəm fəaliyyətin daha bir məntiqli səbəbi də ölkənin birinci xanımı Mehriban Əliyeva kimi silahdaşının, məsləkdəşinin, etibarlı yol yoldaşının olmasındadır.

Mehriban xanım Əliyeva xalqımızın qürur duyduğu şəxsiyyətdir, millətin tərəqqisi üçün yeniləşən ideyalar sahibidir. Azərbaycanın Birinci vitse-prezidentinin inkişafa doğru hər addımı sosial reallığı dəyişən, daha gözəl, daha sağlam, hər kəs tərəfindən məmnunluqla qarşılanan yaradıcılıq məzmunu təqdim edir. Cəmiyyətin firavanlığına bu proseslərin əsas məqsədi kimi yanaşır, insanı müasir həyatımızın ən qiymətli dəyəri kimi qəbul edir. Heydər Əliyev Fonduna rəhbərliklə yanaşı, Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini, Milli Məclisin deputatı, Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti kimi fəaliyyəti, Avroviziya Beynəlxalq Mahnı

Müsəbiqəsi (2012), I Avropa Oyunları (2015), IV İslam Həmrəyliyi Oyunları (2017) kimi mötəbər beynəlxalq tədbirlərin təşkilat komitələrinə uğurla rəhbərliyi onun geniş idarəçilik bacarığını nümayiş etdirmiş, Mehriban xanıma həm ölkədə, həm də global məkanda böyük rəğbət qazandırmışdır. Bütün bunlar Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti kimi böyük ümid və gözləntiləri, bir o qədər də məsuliyyət doğuran ali vəzifəyə məhz Mehriban xanım kimi təcürbəli, nüfuzlu ictimai xadimin təyin olunmasını şərtləndirirdi. Çünki söhbət təkcə yeni bir postdan deyil, dövlət idarəçiliyində yüksək məsuliyyət və sistemli fəaliyyət tələb edən strateji mövqedən gedirdi. Mehriban xanım Əliyeva şəxsiyyətinə uzun illər ərzində formalaşmış ictimai etimad, onun uğurlu təşkilati təcürbəsinə inam Azərbaycan Prezidentinin bu qərarının əsasını təşkil etdi.

Bu gün ölkəmizin Birinci vitse-prezidentinin milli iqtisadiyyatın rəqəmsal modelə keçidində cavabdeh olan suraya rəhbərlik etməsi işgüzar dairələr və global texnologiya şirkətləri üçün yüksək səviyyəli siyasi zəmanət və investisiya risklərinin minimuma endirilməsi deməkdir.

Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın həyat fəlsəfəsinin əsasını humanizmə və insanpərvərlik məfkurəsi təşkil edir. Çıxışlarında xüsusi vurğulayır: "Mən tam əminəm ki, məhrəbanlıq və səxavətlik dünyamızı daha da yaxşılaşdırır bilər. Mən inanıram ki, humanizm, mərhəmət və sevgi bizim həyatımızı daha da xoşbəxt edir".

Böyük və mərhəmətli qəlb sahibi Mehriban xanım hazırda dünyamızda baş verən çox sayda münəqışə, müharibə, pandemiya, dəhşətli təbii fəlakətlər fonunda sülh və əmin-amanlığın, xeyriyyəçiliyin təmini üçün çoxşaxəli və yorulmaz fəaliyyət göstərir. İnsanların xoşbəxt olmaları, firavan yaşamaları üçün onlara həyatın bütün sahələrində əlindən gələni edir.

İnam və güvən, əməllər və həqiqətlər

Azərbaycana xidmətlərinə görə vətəndaşlarımızın, ümumən bütün dünya azər-

baycanlılarının böyük sevgi və ehtiramını qazanan ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti çətin sınaq günlərində cəmiyyətimizdə milli həmrəyliyin əldə olunmasında misilsiz xidmətlər göstərdi. Müzəffər ordumuzun hər şanlı qələbəsindən sonra Mehriban xanımın müxtəlif sosial şəbəkələr üzərindən xalqımıza ünvanladığı təbrik sözləri, sevinc, qürur və ümid dolu fikirləri insanlar arasında qələbə özmini daha da gücləndirdi. Onları vahid amala, milli hədəflərə doğru səfərbər etdi.

Azərbaycanın informasiya müharibəsindəki qələbələrində də Mehriban xanım Əliyevanın rolu çox böyükdür. Məlumdur ki, müharibə təkcə sənərlərdə, döyüş meydanlarında aparılır. Müasir dünyamızda öz həqiqətlərini beynəlxalq aləmə düzgün çatdırma bilməyin, düşmənin informasiya təcürbatlarının qarşısını almağın və bu sahədə də işğalçılara qalib gələ bilməyin ciddi önəmi var.

Ali Baş Komandan İlham Əliyev məhir sərkərdə və diplomat kimi ordumuzu düşmənin üzərinə səfərbər etməklə bərabər, eyni zamanda müsahibələri vasitəsilə Azərbaycanın mövqeyini dünyanın siyasi dairələrinə, güc mərkəzlərinə, beynəlxalq ictimaiyyətdə çatdırdığı kimi, Mehriban xanım Əliyeva da öz çağırışları, bəyanatları, tövsiyələri ilə hər bir cəmiyyət üzvünü, hər bir vətəndaşı düşmənlə informasiya savaşına səfərbər etməyə, haqq davamızda insanlarımızın öz imkanlarını birləşdirməsinə çağırırdı.

Mehriban xanım dövlətimizi Azərbaycan insanına doğmaladıran bir şəxsiyyətdir. O, vətəndaşların sevgi ünvanı, inam və güvən mənbəyidir. Buna böyük Zəfərimizlə nəticələnən 44 günlük Vətən savaşında hər birimiz şahid olduq. 30 illik işğaldan sonra torpaqlarımızın addım-addım düşməndən təmizləndiyi o qürur dolu günlərdə Birinci vitse-prezident öz qəhrəman övladlarının igidliyi ilə öyünən, nisgilli yurdlarımızın azadlığına sevinib fərəhlənən, amma eyni zamanda həm də döyüş meydanındakı övladlarımızın taleyinə görə həssas ana qəlbli ilə həyəcan keçirən, onların bu haqq savaşını sağ-salamat başa çatdırıb Zəfərə geri dönməsinə arzulayan, şəhid məzarları önündə, yaranalmış oğullarımızın mətinliyi, iradəsi qarşısında ağaclarını boğa bilməyən Azərbaycan gənclərinin ümumi obrazı idi.

Ana adı və missiyası Mehriban xanım üçün çox əzizdir. Onun bütün çıxışlarından ananın səsi-soragı gəlir, fədakar, eyni zamanda zərif zümrəyə dərin hörmət və ehtiram duyulur, başladıq hər yeni layihəyə ana qəlbinin hərarətini qatır. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin ötən əsrin 90-cı illərinin ortalarından bəri qazandığı nailiyyətlərdə Mehriban xanım Əliyevanın imzası, misilsiz xidmətləri insanlarımızda böyük qürur doğurur. Qadınlarımız ölkənin ictimai-siyasi həyatında ilbəil artan rolu və mövqeyi isə bizim milli dövlətçilik tariximizin ən böyük uğurlarındandır.

Mehriban xanım Əliyeva Azərbaycan qadınının adını beynəlxalq aləmdə layiq olduğu yüksək mərhələyə ucaldır, qadın liderliyinin humanitar diplomatiyada dövlətimizə nə qədər mühüm töhfələr verə biləcəyini göstərir. Bu isə qadın fəallığının daxili sosial məsələ olmaqla yanaşı, beynəlxalq imicinin tərkib hissəsinə çevrilməsi deməkdir. Bu baxımdan Mehriban xanım Əliyevanın öz ali obrazı ilə yaratdığı dəyərlər simvolik səviyyədə qadın liderliyinin legitimləşməsi, institusional səviyyədə onların dövlət idarəçiliyində və sosial layihələrdə sistemli iştirakı, mədəni səviyyədə isə lider qadın modelinin müasir milli identikliyin mühüm bir hissəsinə çevrilməsi kimi xarakterizə edilə bilər.

Azərbaycan Prezidentinin tez-tez vurğuladığı və yürütdüyü siyasətin də möhkəm təməli kimi istinad etdiyi bir tezis var: güclü dövlət güclü cəmiyyət üzərində qurulur. Güclü cəmiyyət isə insan kapitalının maksimum səfərbərliyini tələb edir. Bu kontekstdə ölkəmizdə qadın fəallığı insan kapitalının yüksəlişi, sosial sabitliyin möhkəmləndirilməsi, uzunmüddətli inkişafın təmin edilməsi baxımından son dərəcə önəmlidir.

Bu gün inkişafın Azərbaycan modeli qadın fəallığını milli modernləşmənin tərkib hissəsi, sosial sabitliyin dayacağı, idarəetmənin keyfiyyət göstəricisi kimi təqdim edir. Azərbaycanın gələcək inkişaf mərhələsində, xüsusilə rəqəmsal transformasiya, "yaşıl iqtisadiyyat" və innovasiya dövründə qadın fəallığı daha möhtəşəm nailiyyətlər yaradacaqdır.

*İradə ƏLİYeva,
"Azərbaycan"*

